

Stockholm den 22 september 2014

R-2014/1077

Till Justitiedepartementet

Ju2014/4186/DOM

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 26 juni 2014 beretts tillfälle att avge yttrande över promemorian Ökad endomarbehörighet i tvistemål (Ds 2014:24).

Sammanfattning

Advokatsamfundet avstyrker promemorians förslag om ökad endomarbehörighet i tvistemål. Vissa av de andra förslagen som förs fram framstår emellertid som välgrundade. De synpunkter och invändningar som Advokatsamfundet har, redovisas i det följande.

Ökad endomarbehörighet i tvistemål

I promemorian föreslås att möjligheterna till att avgöra tvistemål med en domare utökas och att parternas inflytande över domförhållningsfrågan tas bort. Av skäl som utvecklas nedan avstyrker Advokatsamfundet den föreslagna ändringen.

Advokatsamfundet har i andra sammanhang instämt i uppfattningen att EMR-reformen på det hela taget fallit väl ut. Advokatsamfundet har emellertid pekat på att reformen i vissa avseenden har varit förenad med problem. I synnerhet har bestämmelserna om prövningstillstånd för tvistemål i hovrätt varit problematiska. Som exempel kan nämnas att ändringsfrekvensen för tvistemål har sjunkit från 27,4 procent år 2008 till runt 20 procent. Detta torde innebära att ett mycket stort antal tvistemål inte ändras, trots att så borde ha skett. Detta då utgångspunkten rimligen måste vara att tingsrätterna dömer lika mycket ”fel” i dag som år 2008. Alltjämt varierar dessutom tillämpningen av de nya

bestämmelserna om prövningstillstånd mellan hovrätterna, vilket inte är godtagbart ur rättssäkerhetssynpunkt.

Det är lätt att instämma i promemorians uppfattning att ökad endomarbehörighet i tvistemål sannolikt skulle leda till snabbare handläggning och ökad effektivitet hos landets tingsrätter. De existerande domarna skulle helt enkelt kunna avgöra fler mål. Advokatsamfundet menar dock att de förslag som förs fram i promemorian innebär att rätts-säkerheten offras på effektivitetens altare. Lagförslaget syftar således inte till att förbättra kvaliteten på den dömande verksamheten, utan endast till att erhålla snabbare avgöranden. Dessutom föreslår promemorian – utan djupare analys – en ny reform i ett läge där domstolarna inte i tillräcklig utsträckning använder sig av de redan existerande verktygen som infördes genom EMR-reformen, och som syftade till att effektivisera handläggningen av tvistemålen (se mer om detta nedan).

Vid tiden för EMR-reformen framhölls att tyngdpunkten för prövningen i tvistemål skulle ligga vid tingsrätterna. Flera omständigheter gör att denna målsättning kan ifrågasättas. Vi möts av allt fler rapporter om svårigheterna att rekrytera domare till landets tingsrätter, inte minst utanför storstäderna. Utvecklingen mot en allt större andel brottmål hos domstolarna ser inte heller ut att avta, vilket innebär att erfarenheten från tvistemåls-handläggning bland Sveriges domare blir allt mer begränsad. Det nu föreliggande förslaget innebär en klar risk för att oerfarna domare i större utsträckning ensamma kommer att avgöra tvistemål. För Advokatsamfundet framstår det som svårförenligt med strävan efter att tyngdpunkten för prövningen av tvistemålen ska ligga vid tingsrätten. Tendensen är snarare att prövningen vid tingsrätterna utarmas samtidigt som det blir svårare att få till stånd en överprövning i högre instans.

Att lagen ändras på sätt som promemorian föreslår, behöver självfallet inte leda till att fler mål avgörs av en domare. Förslaget innebär emellertid en relativt stor förändring jämfört med dagens domförhållningsregler. I dagsläget avgörs många mål av tre domare, förutsatt att parterna inte är överens om att rätten ska bestå av en domare eller om målet inte är av enkel beskaffenhet. En lagändring enligt promemorians modell skulle medföra att endast ”omfattande eller komplicerade” mål ska avgöras av tre domare, vilket framstår som en långt snävare definition än enligt dagens reglering. Advokatsamfundet menar vidare att andra erfarenheter från domstolarna talar för fler avgöranden av tvistemål i ensits om förslaget godtas. Det föreligger en ständig press på landets domare att få ner målbalanserna. Domare uppmuntras att förlika mål och när ett större tvistemål förlikas möts detta med gillande från domarkollegorna. Denna attityd, kombinerad med den föreslagna lagändringen, kan antas leda till att långt fler mål kommer att avgöras av en ensam domare. Risken är att så även kommer att vara fallet med mål som rätteligen borde avgöras i tresits. Det kan vidare inte uteslutas att avgöranden meddelade av en domare i strid mot parternas önskemål i högre grad kommer att överklagas till hovrätten, och att den eventuella effektivitetsvinsten därmed skulle utebli.

Risken för att rätten låter sig påverkas av ovidkommande hänsyn vid beslut om domstolens sammansättning, bör enligt promemorian inte leda till att parternas inflytande

i denna fråga ska vara kvar. Advokatsamfundet önskar framhålla att det är parterna som har bäst möjlighet att överblicka målets svårighetsgrad och komplexitet, vilket med styrka talar för att de även i fortsättningen bör ges möjlighet att påverka domstolens sammansättning. Med lagförslaget tas möjligheten för rätten och parterna att korrigera varandra bort. Det kan visserligen inte helt uteslutas att en part begär att målet ska avgöras av tre domare i syfte att förhålla målets handläggning. Oftare torde emellertid en parts begäran vara föranledd av en befogad önskan att erhålla en fullgod prövning av saken.

Advokatsamfundet noterar att det redan i dag föreligger en brist på vägledande rättspraxis från Högsta domstolen avseende en mängd viktiga frågor på den kommersiella civilrättens område. En av förklaringarna till detta torde vara att svenska företag i stor utsträckning väljer att slita sina tvister i skiljeförfarande i stället för vid domstol. En fördel med skiljeförfarande som ofta förs fram, är att parterna får inflytande över valet av skiljemän. Huvudregeln för skiljeförfarande i Sverige är vidare att målet avgörs av tre skiljemän. I domstol föreligger av naturliga skäl ingen möjlighet att påverka valet av domare, men i gengäld har parterna kunnat räkna med att tvisten avgörs av tre domare. Det nu föreliggande lagförslaget innebär att domare som kan ha liten erfarenhet av tvistemålshandläggning i större utsträckning ensamma ska avgöra tvistemål. Det är osannolikt att detta kommer att bidra till att Sveriges företag i ökad utsträckning kommer att vända sig till domstolarna med sina tvister (i stället för skiljeförfarande), med en fortsatt skral praxisutveckling inom den kommersiella civilrätten som följd. Enligt Advokatsamfundets mening borde lagstiftaren i stället verka för att göra domstolarna mer attraktiva.

Domstolarnas attraktionskraft som tvistlösningsforum kan naturligtvis ökas genom åtgärder för att göra domstolarna mer effektiva. Promemorians förslag innebär dock en möjlig effektivitetsvinst genom en åtgärd, som med säkerhet innebär en minskad rättssäkerhet. I syfte att nå ökad effektivitet i tvistemålshanteringen borde lagstiftaren i stället verka för att tingsrätterna använder befintliga verktyg i rättegångsbalken. Det är Advokatsamfundets uppfattning att viljan hos landets tingsrätter att använda dessa verktyg alltså brister. De verktyg som borde användas i större utsträckning är t.ex. att tvistemålen alltid ska vara bundna till en viss domare, att domaren i ett tidigt skede tar kontakt med ombuden för att planera processen, att en tidsplan upprättas i ett tidigare skede än vad som nu är fallet, att sammanställningar upprättas, att antalet skriftliga inlagor begränsas samt att parterna vid rätt tillfälle under processen uppmuntras till förlikningsförhandlingar. Erfarenheten från skiljeförfarandena visar att sådana åtgärder leder till snabbare avgöranden, utan att rättssäkerheten behöver träda åt sidan.

Av ovan redovisade skäl avstyrker Advokatsamfundet förslaget om ökad endomarbehörighet i tvistemål.

Såvitt avser familjemålen föreslås ingen ändring av domförhållningarna. Advokatsamfundet instämmer i den motivering, som i detta avseende lämnas i promemorian.

En kvalificerad kollegial sammansättning

I syfte att säkerställa att de mål som avgörs av tre domare får en kvalificerad prövning, föreslår promemorian att möjligheten för beredningsjurister och notarier att delta i avgörandet tas bort.

De beredningsjurister och notarier som deltar i tresitsar, torde visserligen i de flesta fall vara väl pålästa och duktiga personer. Deltagandet i rätten innebär dessutom fördelar i utbildningshänseende. Trots detta finns det anledning att av principiella skäl ställa sig tveksam till medverkan av beredningsjurister och notarier i de mål som ska avgöras av tre domare. Det kan på goda grunder ifrågasättas om dessa beredningsjurister och notarier kan anses leva upp till det krav på oberoende som ska ställas på domare som avgör för parterna viktiga frågor. Dessutom kan, som promemorian framhåller, deras medverkan leda till att prövningen vid tingsrätten blir mindre kvalificerad. Advokatsamfundet ställer sig mot denna bakgrund bakom promemorians förslag i denna del.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg